

MASKULINITET OG TROFÉJAKT I ARKTIS

Lena Aarekol

“I den korte arktiske sommer utfolder her sig et dyreliv som på sin måte ikke står tilbake for jungelens.”

Sitatet er fra avisartikkelen “Med norsk fangstskute til Svalbard og Erik Raudes land” som ble publisert i *Oslo Illustrerte* 47, 23. november 1932. Avisartikkelen var skrevet av Ivar Giæver Krog som da var leder for Bennett Reisebureau A/S og kan betegnes som reklame for arrangerte jaktture i Arktis. Her ble fordelene ved denne jakten fremhevet:

I motsetning til de afrikanske Safari som faller dyrere og hvor man er meget utsatt for dysenteri, malaria og andre tropesykdommer, er jakten i Arcticum i en ren og bakteriefri luft den beste helsebod. Den eiendommelige arktiske natur og midnattsolens mangeartede lysvirkninger er i og for sig en eventyrverden som alltid har øvet en veldig tiltrekning på mange av dem som har ferdes der oppe.

Fra midten av 1800-tallet og helt frem til isbjørnen ble totalfredet i desember 1974, har det jevnlig blitt arrangert private jakt ekspedisjoner til Arktis med båt, også flere fra Tromsø. Denne typen ekspedisjoner kan karakteriseres som troféjakt og inngikk i den tidlige turismen i nord. I hovedsak har dette dreid seg om velstående mennesker som har reist rundt i verdens periferier for å nedlegge store og gjerne sjeldne ville dyr. Som annen troféjakt, har også denne jakten vært konsentrert om bytter som av ulike årsaker har gitt høy status, og der hele dyret eller bare hodet har blitt stoppet ut som et symbol på vellykket jakt. Byttedyrene var sjeldent ment for matauk eller profitt, og jakten skilte seg derfor fra den jakten som fangstmenn drev og fra annen næringsutøvelse som ellers ble utøvet i de samme områdene. Troféjakten i nord har ikke vært en like omfattende praksis som i Asia eller Afrika, men den har likevel en lang historie, der spesielt isbjørn og hvalross har hatt stor interesse.

I denne artikkelen er jeg opptatt av hvordan perspektiver på kjønn, særlig maskulinitet, kan være en inngang og et analytisk grep til nye perspektiver og forståelser av troféjakt.

Polar maskulinitet

Den tidlige historieskrivingen om maskulinitet dreide seg særlig om rekonstruksjon av menns liv, mens studier av normer eller stereotypier kom inn seinere som en del av den kulturelle vendingen innen faget. Dette førte til en veldig dreining og allerede på 1990-tallet var det åpenbart at historieskrivingen om maskulinitet innebar en kulturell skjevhet med hovedfokus på normative koder og lite fokus på fortellinger om handling (Tosh 2011, 22–23).

Nordlit 35, 2015

Except where otherwise indicated, the content of this article is licensed and distributed under the terms of [the Creative Commons Attribution 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Begrepet maskulinitet blir i dag forstått som foranderlig i forhold til sosiale, økonomiske og politiske prosesser og formål, og som noe som kan variere over tid. (Arnold og Brady 2011, 5; Ekenstam 2006, 19.) Dermed blir maskulinitet et begrep hvor interseksjonalitet har betydning, det vil at sosiale kategorier som kjønn, rase, etnisitet, religion, klasse og seksualitet også spiller en viktig rolle. I denne sammenhengen har dette også betydning fordi menn og kvinner som reiste i Arktis ikke utgjorde en ensartet gruppe. Det å undersøke troféjakt med et fokus på maskulinitet er inspirert av perspektivet i boken *What is Masculinity?* (2011) av John Arnold og Sean Brady. Forfatterne hevder der at fokuset på maskulinitet fordrer en relasjonell analyse over tid, i ulike perioder og steder (Arnold og Brady 2011, 5). Det innebærer diskusjon av maskulinitet der en ikke spør bare hva maskulinitet er, men også: hva har maskulinitet vært? Med utgangspunkt i et slikt perspektiv blir maskulinitet en interessant “linse” å se deler av historien gjennom, som John Tosh også er opptatt av i artikkelen “The History of Masculinity: An Outdated Concept?” (Tosh 2011). Maskulinitet blir da en type “linse”, blant flere, som kan bidra til bedret forståelse av historien.

Den allmenne oppfatningen av maskulinitet har gjerne vært knyttet til idealtyper som for eksempel cowboyen eller troféjegeren, fundert i stereotype utgangspunkt og fastlagte praksismønstre på hvordan en oppfører seg som mann. Troféjakt har i seg selv også blitt oppfattet som uttrykk for en særegen maskulinitet der jakten foregikk på sjeldne byttedyr i villmarken i verdens periferier og fare og risiko har vært sentrale elementer. Da troféjakten ble introdusert i den arktiske villmarken ble trolig de maskuline sidene ved fenomenet forsterket fordi dette området har blitt sett på som krevende og lite gjestmildt. I litteraturen om polare områder har også kjønns-perspektiv vært vesentlig i fremstillingen av og i synet på landskapet som enten feminint eller maskulint. I vestlig kultur har polare områder blitt omtalt som et maskulint rom, noe som må ses i sammenheng med forrige århundreskiftets økende urbanitet, innvandring og kvinnefrigjøring (Karlsen 2011, 48). Polarstrøkene ble betraktet som et område som kunne styrke den euro-amerikanske mannens posisjon, der sportsmannen, eventyreren og polfareren var ansett som gode maskuline forbilder, i likhet med andre “men of the frontiers” og menn som reiste ut og erobret land. (Bloom 1993, 32–34; Gordon 2006, 10; Karlsen 2011, 44–45). Perioden fra 1850-tallet og frem til midten av 1900-tallet kan også regnes som en imperialistisk fase av arktisk historie, og området var utsatt for koloniseringsforsøk fra flere hold. (Bloom 1993, 32–34; Gordon 2006, 10; Karlsen 2011, 44–45). Troféjakt i Arktis foregikk altså i forlengelsen av og parallelt med ekspedisjoner som ville vinne nytt land, drive vitenskapelig utforskning og/eller økonomisk utnyttning. Innenfor dette etablert det seg en viss forståelse av polar maskulinitet.

Karakteristikkene av polar maskulinitet har av flere vært koblet til egenskaper som gjelder beherskelse av naturelementer gjennom tradisjonelle verdier og kunnskaper, spesielt knyttet til fangstmenn og ekspedisjoner som utforsket nord i perioden før 1940 (jf. Hauan 2007, 10; Drivenes 2007, 76–78; Knutsen 2007, 87–96). Det å overleve her har blitt forklart som en “livsform preget av individualisme, styrke, råhet, oppfinnsomhet, fysisk og sosial mobilitet, en rastløs energi, en sterk vilje til selvrealisering og materialitet” (Drivenes 2007, 76).

Den tidlige turismen startet i Arktis i andre halvdel av 1800-tallet og det første cruiset gikk til Svalbard i 1881 (Elstad 2004; Reilly 2009). Turistene entret da en allerede maskulinisert arena hvor oppdagere, forskere, eventyrere og fangstmenn hadde satt agendaen. Oppfatningen av polare områder som maskuline ble også utfordret da turistene reisene gjorde sitt inntog. Heidi Hansson har vist hvordan Lord Dufferins bok *Letters from High Latitudes* (1857) utfordret forestillingen om det maskuliniserte nord. Lord Dufferin posisjonerer seg ikke som en eventyrer, men som en turist og en slik turistifisering av nord bidro i seg selv til en feminisering av det nordlige (Hansson 2009, 64). Boken hans er en kontrast til tidligere beretninger om nord fordi den tar opp typiske kvinnelige tema og flere av episodene som det refereres til i teksten var åpenbart adressert til hans mor eller ut fra en idé om hva han trodde kvinner generelt ville ha interesse av (Hansson 2009, 66–67).

Det å reise så langt nord var for mange likevel motivert ut fra et ønske om å oppleve spenning, eventyr, erobring og økonomisk vinning – i tillegg til vilje til å utsette seg for fare og risiko. Fare og risiko kan i slike sammenhenger ha en egenverdi og oppfattes gjerne som noe maskulint. Spenningen nettopp ligger i å utfordre farer gjennom å ha de rette ferdighetene for å overkomme dem, i en forståelse av at det å utsette seg for visse farer innebærer en kalkulert risiko (Gordon 2006, 4). Fare blir dermed noe en utsetter seg selv for gjennom den trusselen naturkrefter og omgivelsene representerer, mens risiko er et element som kan reduseres med den rette kunnskapen, erfaring og ferdigheter (Drivenes 2007, 78). Dette har gjerne blitt ansett som en maskulin øvelse. Da troféjegerne entret Arktis, opplevde de ulike grader av farer og risiko, der óg kulde, is, havkryssinger og vanskelige værforhold var sentrale elementer. Planlegging og organiseringen i forkant av turene handlet i stor grad om å redusere risikoen ved slike ekspedisjoner.

Videre i denne artikkelen vil jeg stille spørsmål ved hvordan maskulinitet kommer til uttrykk i en helt konkret empiri: en troféjaktekspedisjon som gikk fra Tromsø sommeren 1932.

Troféjakt i 1932

Min interesse for dette temaet startet med to fotoalbum, hvor tittelen “With M/S Isbjørn to the Arctic. W. Holmboe, Tromsø, Norway” er preget i gull på lær-omslaget.¹ Flere av fotografiene i albumene er av jegere, poserende med døde isbjørn, hvalross og sel. Fotografiene i albumet er ordnet og pent limt inn, men opplysningene om fotografiene er stort sett fraværende på albumsidene. To av fotografiene er gjengitt her og de utgjør utgangspunkt for den videre analysen.

Det første fotografiet er av en godt voksen mann som sitter ved en død isbjørn, åpenbart oppå lasteluka på en båt. Fotografiet gir inntrykk av å være et delikat arrangement samtidig som det er et bilde av en jeger og hans bytte. På tross av at isbjørnen åpenbart nylig er skutt, er den plassert slik at den ser ut som den har funnet en form for ro, uten spor av blod eller kamp. Her hviler hodet på en trekloss, som for

---

¹ Albumene inneholder fotografier fra flere ekspedisjoner som *MS Isbjørn* ble leid ut til på 1930-tallet. Fotografiene er ikke systematisert verken kronologisk eller tematisk. Trolig er det eieren av båten, Gudleif Holmboe, som har ordnet albumene etter han har fått fotografier fra de ulike ekspedisjonene som har vært om bord på hans båt.

Richard L. Sutton 1932. Arkiv: Polarmuseet, Tromsø Museum Universitetsmuseet.

å gi isbjørnen mer verdighet ved at den fortsatt, etter døden, har hevet hode. Våpenet i fotografiet forteller en umiddelbar historie om hvordan isbjørnen falt. Jegerens alvorlige ansiktsuttrykk og plasseringen av venstre arm og albue på dyrets rygg antyder en beseiring, og en form for eierskap til det nedlagte byttet. Min umiddelbare tolkning av fotografiet var at dette dreide seg om troféjakt og var en stereotyp fremstilling av en jeger og hans bytte som gjerne oppfattes som maskulin. Betegnelsen “troféfotografi” brukes gjerne om karakteristiske fotografier med en gjenkjennelig estetikk og består som regel av tre elementer: jeger, våpen og bytte. Slike motivet er gjerne nøye arrangert og komponert, byttet er pent dandert og det hele ser vakkert og fredelig ut. (Aftenposten 20.9.2014; NRK 8.12.2014) Fotografiet av mannen med isbjørnen på lasteluka inngår klart i kategorien “troféfotografi”.

På motstående side i fotoalbumet er det plassert et nærmest identisk motiv og kan plasseres i samme kategori. Dette fotografiet er tatt fra en litt annen vinkel, men det er åpenbart den samme båten og den samme isbjørnen. Kvinnen som poserer ved siden av bjørnen har også et alvorlig uttrykk i ansiktet og våpenet godt plassert i hånda. På tross av en umiddelbar likhet mellom fotografiene var det ulikhetene som fanget min oppmerksomhet. Mannen og kvinnen poserer åpenbart med hvert sitt våpen: han har kikkertsikte, men det har ikke hun. Våpenet forteller likevel ingenting om hvem av dem som var den egentlige jegeren og felte denne bjørnen. Om jakten var resultat at et samarbeid, hvorfor lot de seg ikke da avfotografere sammen? Eller var en av dem villige til å posere med et bytte han eller hun ikke hadde nedlagt? Plasseringen av armen er også forskjellig. Mens den mannlige jegeren har lent seg mot og delvis over isbjørnen med armen og kroppstyngden, sitter kvinnen på fotografiet nærmere dyrets hode. Hun har lagt sin venstre arm i en mer forsiktig og lett hvilende posisjon på dyrets hode. Den hanskekledte hånden ser nærmest ut som

Emmy Lou Sutton 1932. Arkiv: Polarmuseet, Tromsø Museum Universitetsmuseet.

om den vil stryke og berolige. Dette inntrykket forsterkes av treklossen under isbjørnens hode er plassert slik at det har fått en lavere og annen vinkel i forhold til jegeren og fotografen. Den hvilende hånden sammen med kvinnens uttrykk gir til sammen nærmest et inntrykk av tristhet og ikke bare barskhet. En kan spørre seg om uttrykkene i fotografiene var planlagt eller om det et resultat av tilfeldigheter. Var det tilsiktet at fotografiet av mannen skulle ose av maskulinitet, mens fotografiet av kvinnen skulle være mer feminint? Eller er det bare jeg som leser fotografiet av kvinnen som mer feminint? Min fascinasjonen for disse to fotografiene ble utgangspunktet for videre undersøkelser av troféjakt som praksis, med bruk av maskulinitets begrepet som en "linse".

Kvinnen på fotografiet var Emmy Lou Sutton (1914–2004). Hennes far Dr. Richard Lighthburn Sutton (1878–1952), var en anerkjent hudlege fra Kansas city som hadde tatt med seg datteren, kona Magdalena og sønnen Richard (Dick) på troféjakt i Arktis. Familien hadde først krysset Atlanteren med båt, deretter ankom de Tromsø med Hurtigruta fra Bergen og her hadde de hyrt ishavsskuta *MS Isbjørn* fra Tromsø med mannskap for en tre ukers ekspedisjon. Etter endt ekspedisjon reiste de videre til Russland og besøkte blant annet Moskva. Hele reisen fra Kansas til Norge, Arktis og Russland var en gave fra foreldrene til Emmy Lous 18-års fødselsdag.

I dag finnes det ikke noe skriftlig materiale etter Emmy Lou Sutton, mens fra faren Richard L. Sutton eksisterer dokumenter, avisartikler, fotografier, film og gjenstander i private og offentlige samlinger i USA. I tillegg lever fortsatt flere av Suttons barnebarn, og de har ulike fortellinger om sine foreldre og besteforeldre. Richard L. Sutton var også forfatter og skrev boken *An Arctic Safari: With Camera and Rifle in the Land of the Midnight Sun* (1932) om turen med familien i 1932. I tillegg skrev han boken *Silver Kings of Aransas Pass* (1937) med mange ulike

fortellinger fra hele sitt liv med jakt- og fiskeopplevelser i USA og andre deler av verden, der kapitlet “Polar Bears” var en kort beretningen jakten på isbjørn i Arktis. Sutton hadde forut for turen også skrevet tre bøker om tidligere jakt ekspedisjoner i Afrika og i Asia (Sutton 1924, 1926 og 1930).² I 1927 ga signaturen O.R. i *The Geographical Journal* boken *Tiger Trails in Southern Asia* (1927) en lunken mottagelse: “although the book may be of use to those who wish to shoot big game in this parts of the world, its ethnographical observations are too fragmentary to be of scientific value and the somewhat slangy style in which it is written will tend to irritate general readers.” Denne boken var basert på reisebrev publisert i avisen *Kansas City Star*. Det samme var *An Arctic Safari*, og det preget bokens oppbygging og stil fordi den opprinnelig var beregnet på det allmenne avislesende publikum. Mens reiselitteratur gjerne ligger i en genre mellom fiksjon, selvbiografi og vitenskapelig rapport (Hansson 2009, 69), er fiksjonen totalt fraværende i Suttons beretning om Arktis. Boken kan karakteriseres som noe midt imellom reisebrev, reisehåndbok for arktiske jaktturet og et forsøk vitenskapelig rapportering. Den er skrevet i en lett, til tider humoristisk, tone om menneskene de møtte, naturen, dyrelivet og hva de opplevde underveis. En rød tråd gjennom hele boken er Sutton-familiens opplevelser, uten at det er en veldig nær eller særlig personlig beretning. I tillegg har boken et appendiks med tittelen “Spitsbergen Place Names”. Dette er en oversettelse fra Just Qvigstads *Spitsbergen stedsnavne før 1900* (1927) som Sutton hadde utarbeidet sammen med guiden de hadde med seg på turen, Ernst Sørensen fra Tromsø.

Med utgangspunkt i bøkene Sutton skrev om jaktturen i 1932 og supplerende kildemateriale fra ulike arkiv, vil jeg i det følgende se på hvordan maskulinitet fremtrer: i forberedelsene til møtet med Arktisk, selve jakten og familien på reise.

Forberedelser til møtet med Arktis

At Richard L. Sutton tidligere hadde vært på troféjakt i Asia og Afrika før han kom til Tromsø, preget hans oppfatning og beskrivelse av byen:

Tromsø rather prides herself because people refer to her as the Paris of the North. In reality, she is the Nairobi of the Arctic, for it is here that the majority of polar expeditions are recruited and equipped, and a sophisticated visitor can find a thrill at almost every corner. (Sutton 1932, 28; se også Sutton 1937, 68)

På denne måten setter Sutton også ekspedisjonen inn en større polar sammenheng, som en i rekken av ekspedisjoner med utforskere og fangstfolk. Han var en beundrer av norske sjøfolk og ønsket derfor å reise ut fra en Skandinavisk havn (Sutton 1932, 11). Sutton skriver også om norske og russiske fangstmenns liv i de områdene han selv besøkte på Svalbard, om farene ved å ferdes i dette landskapet og om skjørbuk. I disse beskrivelsene referer han både til Wilhelm Barents’ ekspedisjon i 1596–97, James Lamont og boken *Seasons with the Sea-Horses* (1861) og Martin Conways

² Sutton ga også ut en lærebok i medisin I 1924 med tittelen *Diseases of the Skin*, som har kommet i flere nye opplag, sist i 2010.

bok *No mans Land* (1906). Sutton skriver også om hvordan *MS Isbjørn*, skuta han hadde leide for turen, to år tidligere hadde vært med i verdensbegivenhetene da de fraktet levningene fra Salomon A. Andrées tragiske ballongferd i 1897 hjem fra Kvitøya. Ved å bruke slike referanse setter Sutton sin egen reise inn i en større polar sammenheng preget av ekspedisjoner, hardt klima, store utfordringer, rekorder, jakt og dødsfarer. Samtidig legger han ikke skjul på at han og familien reiste som turister. I forordet til boken takker han reisebyrået varmt, og å understreket at han aldri tidligere har fått så god hjelp på sine ekspedisjoner. Kostnadene for en slik turistreise var ikke ubetydelige. Tidspunktet for reisen var også midt i den store depresjonen i USA, og det tyder på at Sutton var svært rik og ennå ikke hardt rammet av krisen på 1930-tallet.

Møtet med potensielle farer og reduksjon av risiko handler i stor grad om riktig planlegging. Sutton familiens møte med Arktis var godt forberedt. Turen ble bestilt hos Bennett Reisebureau som hadde et eget USA-kontor i New York. Reisebyrået satset på og tilrettela for denne typen jaktturisme, og for perioden 1925–28 ga de ut en 20 siders engelskspråklig brosjyre med tittelen *Arctic Hunting Expeditions*.³ Brosjyren var åpenbart beregnet på utenlandske turister og det ble understreket at slike jaktturen var avhengig av en førsteklasses ishavsskute og norske eksperter som ledere for ekspedisjonen. Det ble servert 3 måltider om dagen, vin var ikke inkludert i prisen men kunne ordnes mot et tillegg.⁴ Det ble også opplyst om at temperaturen i sommerperioden når jaktturene pågikk, var relativt behagelig, med rundt 5–6 plussgrader om dagen og frost om natta.⁵

I forkant av ekspedisjonen hadde Sutton jevnlig hatt korrespondanse med Bennett Reisebureau. I et av brevene var det åpenbart at han ville sikre at skuta hadde god radiokommunikasjon og at han ikke ville risikere noe ved å gå for lav pris eller kvalitet:

I have travelled and shot a great deal, and am too old and too sophisticated to be looking for “bargains” in either boats or safari organizations. I know that if one wants good equipment, and good service, one must pay for it. But on the other hand, with the economic conditions the way they are, I feel that the other man should be prepared to take his reductions, just as I have to take mine.⁶

Sutton ble til slutt godt fornøyd med valg av båt og kaptein for ekspedisjonen. Båten hadde eggeformet skrog for å ikke skrues ned i isen, og kapteinen Albrecht Bergersen ble av andre skipperne ansett som en av verdens beste is-piloter (Sutton 1932, 159–60). Suttons bok om ekspedisjonen inneholder også et 14 siders kapittel om “Transportation and Equipment” hvor han tar for seg ulike aspekter ved utrusningen. Her får leseren tips til hvordan velge rett kamera, våpen, ammunisjon,

³ Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse: *Arctic Hunting Expeditions*, 1925–1928.

⁴ Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse: *Arctic Hunting Expeditions*, 1925–1928: 3 og 18.

⁵ Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse: *Arctic Hunting Expeditions*, 1925–1928: 8.

⁶ Brev fra Sutton til Albert Bennet 19.11.1931, Department of Philosophy and Medicine, The University of Kansas Hospital: Arctic hunting trip box 9.

bekledning, kokke og erfarent mannskap – om man skulle planlegge en lignende ekspedisjon til Arktis (Sutton 1932, 161–175). Mens Sutton under sin tidligere Afrika-ekspedisjon hadde vært avhengige av rundt 28 personer inkludert bærere, “tentboys” og guider, var han nå på en båt med et mannskap på 18, deriblant “cabin boy”, kokke og guide. Han var også godt fornøyd med det norske mannskapet. Kokka, fru Lundh fra Oslo, omtaler Sutton som en juvel som snakker utmerket engelsk og lager god mat (Sutton 1932, 33–34). Han anbefaler likevel å ta med en egen amerikansk kokk fordi han mente det rett og slett ble for ensformig med den norske kokka, selv om hun hadde gjort en strålende jobb ut fra sine forutsetninger (Sutton 1932, 166). De fleste av mannskapet ombord på *MS Isbjørn* hadde vært med på ordinær ishavsfangst tidligere. I vilkårene for å leie av ishavsskuter gjennom Bennett var mannskapet også forpliktet til å bidra med sin kunnskap om å jakt, flåing, fjerning av spekk, salting av skinn, fanging og pass av levende dyr. Ekspedisjonsdeltagere kunne få låne standard våpen (Krog Jørgensen magasinrifler) om bord, ellers måtte våpen og ammunisjon skaffes til veie av turistene selv.⁷ Sutton var særlig opptatt av våpen og ammunisjon og understreker i boken at han ordnet dette selv.

I Tromsø hadde Sutton hatt en mulighet til å kjøpe seg pelsbukser til turen, men han hadde manglet 2 norske kroner for få å gjennomføre innkjøpet. I boken forteller han at mangelen på de to kronene heldigvis hadde berget ham fra å se ut som en grønnskolling på jakt. I møtet med noen hvalfangere på Bjørnøya hadde han nemlig fått vite at det kun var “continental tourists wearing Lapp fur on a shooting trip. Only the green ones do it” (Sutton 1932, 54). Tross alle forberedelser følte Suttons seg verken overlegen eller spesielt egnet for ferdsel i det Arktiske landskapet. Om å gå på isen, med hakapiken som en stokk, skriver han:

But it is ticklish work for a fat old man like me. While I was, of course, a little bit afraid of the bears (for I am but a human), I was mortally afraid of falling through a snad hole. Think of having one's body preserve indefinitely by the cold water, floating and bobbing about for years in the Arctic seas, probably ultimately to be devoured by the very bears that one had set out to kill! (Sutton 1937, 71)

Når Sutton veksler mellom beskrivelser av hvordan han hadde kontroll på alle detaljer til å beskrive situasjoner hvor han åpenbart var utilpass i den arktiske naturen, lar han også anti-helten komme frem. At Sutton var såpass ukomfortabel i dette landskapet kan også være fordi dette var ukjent miljø for en mann fra Midtvesten, som stort sett hadde reist i tropiske strøk tidligere. Han beskriver også flere steder i boken om hvordan han og kona er bekymret, særlig for datteren når hun er ute og jakter på isen mens de betrakter det hele med kikkert fra skutedekket (Sutton 1932, 117, 130). Turen var med andre ord ikke uten bekymringer eller farer for Sutton, selv om alle forhåndsregler var tatt.

⁷ Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse, *Arctic Hunting Expeditions, 1925–1927*.

Jakten

Tilrettelagt og komfortabel eksotisk jakt i Arktis var beregnet på et segment av rike turister og var ikke et fast opplegg, men ble arrangert etter forespørsel. I avisartikkelen om trofé-ekspedisjoner i Arktis (nevnt innledningsvis) skrev Ivar Giæver Kroghs at disse jakt ekspedisjonene ikke bidro til nedslakting av dyr, men at det hele derimot foregikk i siviliserte former: “Det skal sies at det er for disse jakt ekspedisjonenes vedkommende ikke tale om noe massemyrderi. For de flestes vedkommende er det kun spørsmål om noen troféer som for en stor del havner i utenlandske zoologiske museer” (*Oslo illustrerte* 47, 23. november 1932). Denne uttalelsen står i kontrast til erklæringen fra en tidligere ekspedisjonsdeltager i Bennetts brosjyren fra 1928. Italienske Ettore Peretti anbefalte Bennett med en beskrivelse av jaktresultatene fra sin egen tur: “As regards the result of the expedition I may say that this has exceeded our greatest expectations, especially the exiting walrus hunting and killing of 30 polar bears.”⁸

Ifølge Sutton var formålet med turen både “educational purposes as well as for sport” (Sutton 1937, 11). Selve jakten ble betraktet som en form for “sport”, der en god jeger i denne sammenhengen ble betraktet som en “sportsman”. For Sutton var det jakt på den lokale faunaen, både unike dyre- og fuglearter, som var motivasjonen for å reise. I boken skriver han: “I have always wanted to add a polar bear skin to my trophy list [...]” (Sutton 1937, 67). Undertittelen, *With Camera and Rifle in the Land of Midnigh Sun*, tyder likevel på at jakt med fotoapparat var nærmest like viktig som med våpen. Boken inneholder totalt 109 fotografier og ca. ¼ av disse kan betegnes som rene trofé-motiv hvor en eller flere jegere poserer med døde bytter. Størstedelen av fotografiene er likevel ulike motiver av mannskapet, livet om bord og naturen de reiste gjennom. Her finnes bilder av både Richard og Emmy Lou poserende med isbjørn, men ikke akkurat de to eksponeringene jeg har beskrevet fra fotoalbumet. Sutton tok mange eksponeringer av hvert motiv og har ikke valgt ut disse to til publisering i boken.

Suttons fotografier er interessante fordi kameraets medierende funksjon har gjort det mulig å skape bilder av ekspedisjonen og deltagerne etter at den er over. I etterkant kan fotografiene virke som nærmest uødelige øyevitner ved å være direkte og autentiske innganger til ekspedisjonslivet (Bloom 1993, 87–88; Gordon 2006, 18). Suttons fotografier har også vært viktige i beretninger om ekspedisjonen etter hjemkomsten. De ble for eksempel gjengitt og publisert i reisebrev som Sutton skrev for lokalavisen *Kansas City Star* ved familiens hjemkomst, i boken som kom ut om ekspedisjonen i 1932 og limt inn forskjellige fotoalbum. Deres etterliv ble dermed bidrag til fortellingene om trofé-ekspedisjonen, og kanskje enda viktigere enn selve jakten og troféene.

I løpet av ekspedisjonens to første uker kom de over 12 isbjørn og drepte 7. Ifølge Sutton kunne de også skutt to til, om de ikke hadde vært så opptatt med å fotografere. Han forteller at kapteinen ombord ble imponert da han tok en av isbjørnene med et skudd på langt hold med sin spesialbygde Mauser med Zeiss teleskoplinse. Trolig visste Sutton at på ishavsskuter var en god skytter øverst i hierarkiet, nærmest på linje med kapteinen. Skuddet var en fulltreffer på en isbjørn som to av mannskapet

⁸ Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse, *Arctic Hunting Expeditions, 1925–1927*: 6.

nennsomt hadde jaget nærmere skuta (Sutton 1932, 129). Denne bruken av mannskapet gir assosiasjoner til en mer borgerlig jaktform med drivere, og antyder at Sutton aspirerte til et slags distingvert borgerlig og behersket maskulinitetsideal preget av rasjonalitet og disiplin (Ekenstam 2006, 17). Normene for hvordan jakten skulle foregå underbygger dette inntrykket av troféjakt som en form for “gentlemanssport”. Jakt på sel som lå på isen ble beskrevet som svært vanskelig, særlig fordi selen var så var og fort ville forsøke å unnsnippe ved å dykke under vann. Sutton hevder at dyret alltid måtte gis et hodeskudd forfra, slik at den hadde muligheten til å unnsnippe: “Even a neck shot is not considered sporting” (Sutton 1932, 107–8). For en ekte sportsmann var det dermed bedre å la være å skyte, om man ikke var sikker på at skuddet ville drepe, slik at dyret rakk å dykke under isen skadeskutt. Slik forfektet han også et nobelt maskulinitetsideal, hvor selv ikke dyr skulle kunne skytes i et bakholdsangrep.

Selve møtet med arten isbjørn beskriver Sutton slik: “All of the bears encountered were of he-man size, and the majority of them were hungry, and out looking for something to eat” (Sutton 1937, 69). Jakten var imidlertid vanskeligere enn han noen gang tidligere hadde vært med på: “In my experience polar bears are harder to kill than either tigers or lions. As Dick [sønnen] said, they eat lead like they eat seals” (Sutton 1937, 72).

Sutton hadde også stor interesse for dyrelivet og naturen i jaktområdet. Inni mellom fortellinger om effektiv jakt, presenterer han dyreartenes habitat, reproduksjon og levesett og hvilken virkning de hadde på han: selen så han som et intelligent dyr med øyne som lignet en prairieugles kloke øyne, hvalrossen ble sammenlignet med det afrikanske neshornet og isbjørnen med den amerikanske grizzly- bjørnen. Særlig relatert til jakten gjør Sutton stadig slike sammenligninger mellom Arktis og Afrika og Asia i sin beretning. Ved å vise til sine verdensomspennende jakterfaringer forsøker Sutton å fremstille seg selv som en mann som har sett og erobret verden gjennom jakt og denne formen for “sport”.

Kapteinen ombord, Albrecht Bergersen, fanget en dag en nyfødt selunge og den ble behørig fotografert i armene på alle gjestene ombord. Sutton forsikrer at selungen raskt ble satt ut på isflaket igjen, men ingenting om den ble gjenforent med sin mor (Sutton 1937, 69). Hans interesse og omsorg for dyr var ikke uvanlig blant troféjegere, de hadde ofte omfattende naturkunnskaper og var glødende opptatt av å dokumentere og bevare naturen (se for eksempel Lamont 1861 og Chapman 1924). Troféjakten var en arena hvor interesse og omsorg for natur gikk hånd i hånd med bruk av jakt som rekreasjon og adspredelse. En slik bruk av naturen hadde tradisjonelt vært forbeholdt aristokratiet og det øvre sosiale samfunnsjiktet.

Familien

Suttons “educational” formål med reisen hadde flere momenter: han ville få ny kunnskap, lære opp sine barn i jakt, samle inn objekter for vitenskapen til museer i hjemtraktene og donere levende dyr til Kansas Zoo. Sutton dro likevel ikke på oppdrag for noen, han organiserte reisen og betale alle kostnadene selv (Sutton 1932, 11). Men det å vise til at han skulle samle inn for vitenskapen og dyrehagen gjorde det trolig lettere å forsvare en slik turistreise både i nærmiljøet og kostnadsmessig.

Det var ikke uvanlig at kvinner var med på troféjakt, men det særegne ved Suttons ekspedisjon var at han tok med seg hele familien og at datteren åpenbart deltok aktivt i selve jakten. Hvilken tolkning eller perspektiv på maskulinitet innbyr dette til? Innebærer dette en av maskulinisering eller feminisering av jakten? Eller kan det bidra til en bredere forståelse av maskulinitet gjennom å se nærmere på Sutton og farskap under jakt ekspedisjon? Fokus på familie, og særlig farskap, har vært et vesentlig felt som har vært utforsket innen maskulinitetsforskningen (Ekenstam 2006, 44). Ved se på maskulinitet som et skiftende knippe av egenskaper blir også farskap en sentral faktor og kan dermed utgjør et viktig perspektiv på troféjakt som empiri.

John Tosh har undersøkt hvordan studier av farskap gir nye forståelser og sammenhenger i historien om imperialisme og maskulinitet. Undersøkelser av brev fra engelske arbeidere som hadde emigrert til New Zealand ga en ny dimensjon til synet på imperialismen. Her viser han hvordan det nye livet for fattige arbeidere fra England åpnet opp for en selvopplevd frihet og sterkere betoning av farskapet, når arbeideren fikk større muligheter i det nye landet til å ta vare på seg selv og sin familie (Tosh 2006, 25–29). På samme måte kan en studie av troféjakt og farskap gi ny kunnskap om både jakt, maskulinitet og familieforhold. På en ekspedisjon som dette, fristilt fra hverdagsrutiner og normer, kunne kanskje familien innta en litt annen organisering enn vanlig.

På denne ekspedisjonen var familien en viktig ramme for alt som skjedde og far Sutton fremstilte seg selv som et tydelig familieoverhode, men han lar også familiemedlemmene slippe til på ulikt vis. Fru Sutton holdt seg kledelig unna all jakt, men til en journalist forteller han at det er hun som er den største fiskeren i familien. Hun tok også grep da de oppdaget at de medbrakte luene ikke var brukbare i det arktiske klimaet. Med sine hekleferdigheter berget hun situasjonen, ørene og resten av ekspedisjonen ved produsere nye ull-luer til hele familien (Sutton 1932, 169–70). Sønnen og datterens opplevelser og gjøremål ble nøye dokumentert i fotografier og i skriftlige beretninger under hele turen. For eksempel var datterens jakt opplæring vellykket, den stolte far rapporterte at Emmy Lou skøyt sin første isbjørn på 80° nord den 1. juni. Hun ble på denne ekspedisjonen innviet i en jaktkultur som faren tidligere hadde latt sønnen Dick få ta del i på troféjakt i Afrika og Asia (Sutton 1926; Sutton 1930). En kan stille spørsmål ved om Emmy Lous deltagelse i selve jakten bidro til å maskulinisere datteren eller om selve jakten ble av-maskulinisert ved at hun fikk nedlegge et bytte som Sutton selv anså som vanskelig. Ifølge faren var datterens interesse for jakt upåklagelig i forkant av ekspedisjonen:

I cannot tell you how enthusiastically we are looking forward to this trip, by far more than to any previous expedition. My little daughter, in particular, is almost unmanageable. She wanted to take her Mannlicher-Schönauer and her new Christmas six shooter back to school, with her, last week.⁹

Fremstillingen av datterens jakteferdigheter er preget av motsetninger. Han skriver for eksempel i boken at hun ofte gikk for nært når hun skulle skyte, samtidig som han

---

⁹ Brev fra Richard L. Sutton til Mr. Albert Bennett, 7.1.1931.

roses henne for at “time after time she placed her bullets exactly where they would do the most good” (Sutton 1932, 111). Sutton skriver ulikt om sønnen og datterens jaktresultater i boken, der har Emmy Lou har fått en mer fremtredende plass med flere fotografier og tilhørende bildetekster. Kanskje var det fordi Dick hadde vært med på flere ekspedisjoner tidligere, mens det var den første med datteren. Boken inneholder ett fotografi av sønnen Dick poserende med en død isbjørn med bildeteksten “Dick poses with his first polar bear” (Sutton 1932, 144), mens Emmy Lou poserer på 5 ulike fotografier med døde isbjørn og med bildetekster som understreker hennes kløkt og egenskaper som jeger: “Emmy Lou outwits a bear which had refused to succumb to five rifle bullets” og “A polar bear which tried to bite Emmy Lou’s ear off, and fell a victim to her deadly aim” (Sutton 1932, 143, 150).

Hvorvidt Emmy Lou virkelig var opptatt av jakt har det vært det uenighet om i familien. Hennes sønn, Tom Moore, hadde en oppfatning av at moren ikke hadde noen interesse av å delta i jakt: “My Mother was my Grandfather Sutton’s daughter. She tried to please him. If he wanted her to appear as a hunter she did. When Mother married my Father, he was a hunter to shoot doves and ducks. They lived in South Texas and dove hunting is a family activity. We had more guns than people, however she rarely shot unless Grandfather was with us.”¹⁰ En annen nærliggende forklaring er at Emmy Lou få år etter giftet seg og fikk barn.

Selv om Emmy Lou ikke har etterlatt seg skriftlige beskrivelser om jakt, kan fotografiene fra ekspedisjonen gi ulike innganger til hvordan hun så på jakten selv. Motivene viser Emmy Lou med flere byttedyr enn isbjørn, hun poserer også med hvalross, sel og fugler. Poseringene og uttrykket varierer i billedmaterialet, der fotografiene både tyder på jaktglede, alvor og tristhet eller omsorg. I en bildetekst, hvor Emmy Lou sitter ved siden av en død isbjørn i snøen, skriver også Sutton at datteren “feels sorry for this poor bear although it is extremely doubtful if, their positions being reversed, the bear would feel sorry for her” (Sutton 1932, 131). Han siterer et vers hun brukte å synge mens hun skøyt 15 fugl om dagen under ekspedisjonen for å variere kosten for familien og mannskapet:

Watch out, little guillemot
 You are headed for the pot.
 While it may seem strange to you,
 You will make delicious stew.
 Breakfast, supper, tea and lunch,
 I must feed the hungry bunch.
 Fifteen nice, plump birds a day
 Our brave men can stow away.
 Though it pains me, beyond words,
 I must get those fifteen birds! (Sutton 1932, 38)

Mens datterens jaktiver blir omtalt flere steder i boken, har særlig sønnen Dicks innsamlingsaktiviteter blir beskrevet. Han blir omtalt som det fødte museums-

¹⁰ Epost fra Tom Moore 15.10.2013.

menneske som samlet inn steiner, dyr, fugler, blomster og bein som skulle tas med på returen til USA (Sutton 1932). Sønnen ble også seinere en ivrig amatør-geolog. Sutton var selv opptatt av innsamling for vitenskapen og han hadde tidligere tatt med omfattende mengder etnografiske artefakta på sine reiser i Afrika og Asia. På denne turen samlet han ikke etnografika, men appendikset med stedsnavn fra Svalbard var nok et ledd i vitenskapeliggjøringen av ekspedisjonen. Planen for turen til Arktis var imidlertid å samle inn “a complete assortment of the thirty-eighth or forty species common to this region for the Department of Natural History of the University of Kansas” (Sutton 1932, 87). Sutton mente at Svalbard var som et paradisi for fugleelskere, han selv var mest opptatt av fuglen Lomvi (Guillemot). Imidlertid ble ikke innsamlingsprosjektet fullført siden han oppdaget at flere av disse artene bare levde på Novaja Semlja (Sutton 1932, 153). I dag finnes flere av Suttons troféer i samlinger i Museum of Natural History i Kansas og Museum of Anthropology i Missouri.

Maskulinitet som linse

Det allmenne synet på troféjakt har vært preget av stereotype forestillinger, der hovedpoenget med denne aktiviteten har blitt forstått som jaktlyst og å skaffe seg trofeer som en uttrykk for en slags potent og sterk maskulinitet. Men ved å bruke en forståelse av maskulinitet som et skiftende knippe av egenskaper, foranderlig i forhold til sosiale, økonomiske og politiske forhold og tid som “linse” på dette fenomenet, fremtrer troféjakt som en mer mangfoldig og nyansert aktivitet. Et konkret eksempel som familien Suttons turistekspedisjon i 1932 viser, at dette også dreier seg om en sammensatt maskulinitet. Richard Sutton var familiens overhode og hadde bakgrunn som suksessrik hudlege i Amerika, med våpen og jakt som sin store lidenskap. I boken om selve reisen går Sutton inn og ut av rollen som erobrere, han setter sin lit til reisebyrået og det norske mannskapet ombord, samtidig som han fremhever sine anbefalinger når det gjelder sikkerhet på slike turer. I dette eksempelet er det åpenbart at det også dreier seg om ulike former for maskulinitet – eller mannlighet: om erobring og å beherske naturen, men også om interesse og omsorg for natur. Maskulinitet tar her form som borgerlige idealer hvor rasjonalitet, disiplin og god sportsånd er viktige. I denne formen for jakt kan også unge kvinner tilkjennes en plass og ære for sin deltagelse og ferdigheter. Dette var også en arena hvor det var et sterkt fokus på farskapsrollen med ansvar for opplæring av egne barn, men også opplysning av og kunnskap til allmenheten gjennom å bidra til oppbygging av vitenskapelige samlinger og byens zoo.

Sutton gir dermed ingen entydig fremstilling av seg selv, sin familie eller reisen. Den tre uker lange ferden inn i isen blir på den ene siden satt inn i en større polar sammenheng, samtidig som den relativt behagelige turistreisen gir et inntrykk av en tilnærmet komfortabel familieferie. Som Hansson påpeker kan turistifiseringen av jakten og ekspedisjonslivet i seg selv bidra til en feminisering av troféjakten i Arktis. Denne reisen hadde nok ikke funnet sted om den ikke hadde vært tilgjengelig gjennom et reisebyrå eller en annen type aktør på turistmarkedet. Men Sutton selv bidrar også til en form for feminisering når han for eksempel referer til fruens hekleferdigheter som berget ekspedisjonen, datteren som sørget for å variere kosten

gjennom daglig fuglejakt, at maten som kokka tilberedte ble for ensformig og sine bekymringer for egen og familiens sikkerhet.

Min fascinasjon for de to troféjaktfotografiene i fotoalbumet bunner i at historiske fotografi har en form for autentisk og dokumentarisk karakter. Det gir en fornemmelse av kontinuitet og sammenheng med fortiden, samtidig som de åpner for et utall mulige tolkninger og nye spørsmål. Fotografiene av Richard og Emmy Lou Suttons var nok nøye regissert og arrangert med tanke på fremvisning i etterkant. De fremstår både som dokumentasjon på selve jakten, det nedlagte byttet og at det var rom for at kvinner kunne ta plass på sin måte.

Litteratur

- Aarekol, Lena. 2014. "Skyt og smil." *Aftenposten*, 20. september.
- Arnold, John H. og Sean Brady. 2011. *What is Masculinity? Historical Dynamics from Antiquity to the Contemporary World*. Basingstoke: Palgrave Macmillian.
- Chapman, Abel. 1924. *The Borders and Beyond: Arctic, Cheviot, Tropic*. London: Gurney & Jackson.
- Elstad, Åsa. 2004. "Polarturisme." I *Norsk Polarhistorie*, bind III, redigert av Einar Arne Drivenes og Harald Dag Jølle, 477–517. Oslo: Gyldendal.
- Ekenstam, Claes. 2006. "Män, manlighet og omannlighet i historien." I *Män i Norden. Manlighet och modernitet 1840–1940*, redigert av Jørgen Lorentzen og Claes Ekenstam, 13–47. Stockholm: Gidlunds förlag.
- Gordon, J. 2006. "Introduction." I *Tarzan was an Eco-Tourist...and other Tales in the Anthropology of Adventure*, redigert av Luis A. Vivanco og Robert J. Gordon, 1–23. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Hansson, Heidi. 2009. "The Gentleman's North: Lord Dufferin and the Beginnings of Arctic Tourism." *Studies in Travel Writing* 13, 1 (February): 61–73.
- "Jegerforbundet: Slike bilder bør ikke publiseres på nettet." 2014. *Dagbladet*, 8. desember. <http://www.dagbladet.no/2014/12/08/nyheter/jakt/innenriks/rovvilt/36627532/>
- Karlsen, Silje Solheim. 2011. "Triumf, lojalitet, avstand. Fridtjof Nansens Fram-ekspedisjon (1893–1896) – og bøker i dens kjølvann." PhD-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Lamont, James. 1861. *Seasons with the Sea-Horses, or Sporting Adventures in the Northern Seas*. London: Hurst and Blackett.
- Reilly, John T. 2009. *Greetings from Spitsbergen. Tourists at the Eternal Ice 1827–1914*. Trondheim: Tapir Academic Press.
- R., O. 1927. Anmeldelse av *Tiger Trails in Southern Asia* av Richard L Sutton. *The Geographical Journal* 70, 2 (August): 174.
- Sutton, Richard. 1924. *An African Holiday*. St. Louis: The C.V. Mosby Company.
- Sutton, Richard. 1926. *Tiger Trails in Southern Asia*, St. Louis: The C.V. Mosby Company.
- Sutton, Richard, 1930. *The long Trek: Around the World with Camera and Rifle*. St. Louis: The C.V. Mosby Company.

- Sutton, Richard L. 1932. *An Arctic Safari. With Camera and Rifles in the Land of the Midnigh Sun*. St. Louis: The C. V. Mosby Company.
- Sutton, Richard L. 1937. *The Silver Kings of Aransas Pass and Other Stories*. Kansas City: The Brown-White Company.
- Tosh, John. 2011. "The History of Masculinity: An Outdated Concept?" I *What is Masculinity? Historical Dynamics from Antquity to the Contemporary World*, redigert av John H. Arnold og Sean Brady, 1–34. Basingstoke: Palgrave Macmillian.

Arkiver

Department of Philosophy and Medicine, The University of Kansas Hospital: Arctic hunting trip box 9.
Oslo byarkiv, OBA/A-70055/D, L001 Diverse: *Arctic Hunting Expeditions, 1925–1928*.

About the Author

Lena Aarekol (lena.aarekol@uit.no) is Associate Professor and since 2010 Director of the Polar Museum, Tromsø University Museum at UiT The Arctic University of Norway. She wrote her doctoral dissertation on Kven culture and memory studies. As Director of the Polar Museum, she has produced several exhibitions on polar history and research. Her research area includes museums, minority history, memory studies, gender, polar history and Arctic big game hunting.

Summary

From the late 1800s and until the protection of polar bears came into force in 1973, there were regular private hunting expeditions to the Arctic by boat, including several from Tromsø. In this article, I investigate how masculinity is manifested in specific empirical evidence: a trophy hunting expedition with the Sutton family that left from Tromsø in the summer of 1932. Using masculinity as a lens through which to see the historical trophy hunt shows, however, that this activity deals with more than obtaining trophies and potency. The Sutton family expedition undertook to hunt, kill and stuff wild animals to the benefit of science and the general information of the public. Sutton himself goes in and out of the role of conqueror; he puts his trust in the Norwegian crew and highlights his recommendations for safety on such trips. By looking at a specific example such as Sutton's expedition, it is obvious that this also deals with various forms of masculinity – or manliness: about the conquering and mastering of nature, but also about an interest in and care of nature. Masculinity is seen in terms of civic ideals with an emphasis on rationality and discipline – a hunt in which women may also be granted a place – as well as the role of fatherhood with a responsibility for the training of new generations and educating the public by contributing to the development of scientific collections and the municipal zoo.

Keywords

Trophy hunting, Arctic, masculinity, gender, expeditions, Tromsø, Sutton.